

ISSN 2518-7503

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 14

Рівне – 2020

УДК 159.862-132'98

Ногачевська Інна

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної психології та психодіагностики
Рівненського державного гуманітарного університету
<http://orcid.org/0000-0002-1489-6878>;

Івашкевич Ернест

кандидат психологічних наук,
викладач кафедри практики англійської мови
Рівненського державного гуманітарного університету, перекладач
<http://orcid.org/0000-0001-7219-1086>
DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi14.168

ПСИХОЛОГІЧНІ ТРАДИЦІЇ ЩОДО ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

***Анотація.** В статті окреслено напрями дослідження розуміння тексту з психологічної точки зору. Описано процес розуміння текстового матеріалу в парадигмі різних психологічних теорій інтелектуальної діяльності. Виокремлено рівні розуміння тексту. Зазначено, що розуміння в психології – один із пізнавальних процесів, що являє собою розкриття реально наявних, істотних зв'язків предметів і явищ об'єктивної дійсності. Визначено, що прихильники психолінгвістичного підходу розглядають розуміння як побудову проєкції тексту. У межах цього напрямку досліджується розуміння тексту як ієрархія предикатів або ієрархія інформативно-цільових блоків, розрізняються макро- та мікроструктура тексту. Основною закономірністю розуміння тексту є здатність інформації до згортання, у процесі якого здійснюється переведення її у внутрішнє мовлення. При цьому найвищий ступінь розуміння повідомлення, на думку вченого, характеризується можливістю вільного викладу суб'єктом зрозумілої йому інформації власними словами, а це є можливим лише за умов переведення сприйнятої інформації у внутрішній код адресата.*

Показано, що визначальною ознакою когнітивного підходу до вивчення розуміння стало положення про те, що мова є лише незначною частиною цілісного явища, яке мовці намагаються пізнати. Процес пізнання відбувається на основі комплексної взаємодії процесів пам'яті, фізіологічних властивостей людини, її знань про світ, соціального контексту висловлювань, способів взаємодії всієї діяльності особистості загалом та організації всіх типів знань зокрема. Визначено, що розуміння має рівневий характер. Автори статті виокремлюють три основних рівні розуміння. Перший рівень – «фіксація знакових форм», тобто їх впізнавання; другий рівень – визначення або виявлення соціальної значущості контексту; третій рівень – виявлення особистісного сенсу, тобто виявлення оцінного ставлення та переживання певного емоційного стану щодо цього. Поетапний перехід від матеріального контексту через предметне і смислове значення до оцінки і переживань (від зовнішньої форми – до внутрішньої, від соціального значення – до особистісного смислу) і є власне розумінням. Таке тлумачення розуміння знаходиться у відповідності з прийнятим на сьогодні в психології уявленням щодо смислового розуміння тексту.

***Ключові слова:** розуміння тексту, психолінгвістичний підхід, когнітивний підхід, когнітивне поле, рівневий характер розуміння, смислове розуміння тексту.*

Постановка проблеми. Впродовж останніх десятиліть проблема розуміння тексту залишається в центрі уваги значної кількості вітчизняних і зарубіжних дослідників, а багатогранність цього феномена приваблює різні наукові школи. У філософській парадигмі проблема розуміння висвітлюється з огляду на місця зазначеного феномена в пізнавальній діяльності індивіда, співвіднесення з іншими галузями знань, а також відмінностей між поясненням і розумінням (Рікер, 1995). Розуміння трактується як похідне поняття від концептуального світу суб'єкта, взаємовідносин між суб'єктами, особливостей об'єкта або способу його опису (Mukhalchuck & Yatsjyruk, 2017). У філософській царині домінувальне місце

займають конструктивістські концепції, зосереджені на методах опису механізмів розуміння, а саме – від слова до тексту, від рівня до рівня (Шлейермахер, 1994). У сучасному філософському словнику розуміння тлумачиться як процедура осягнення чи породження смислу й не вписується в суб'єктно-об'єктну пізнавальну схему, оскільки не пізнання породжує потребу в розумінні, а, навпаки, потреба в розумінні призводить до пізнання (Грицанов, 2001). Отже, у філософії тенденція до універсалізації поняття «розуміння» є закономірною. Проте, не зовсім експлікованою є проблема розуміння художніх текстів у психологічній царині.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Розуміння тексту в історії герменевтики знайшло своє відображення у філософії Шлейермахера (1994), теорії несвідомого Фрейда (2004), філософії інтерпретації Рікера (1995), працях сучасних дослідників Михальчук (2017), Чепелевої (2004) та ін. Герменевтика вбачає в розумінні інтерпретацію сприймаючого художній текст суб'єкта, в основі якої покладено уяву та інтуїцію реципієнта, що дозволяє йому не лише розкрити задум автора, а й відчутти процес створення тексту (Чепелева, 2004). Загальнотеоретичні положення герменевтики і підходу до розуміння як актуалізації рефлексії представлені в працях Богіна (1996). Процес розуміння як побудова смислів відбувається шляхом актуалізації рефлексії, найважливішого джерела досвіду, що дозволяє людині удосконалювати її особистість.

Заслуговують на увагу праці Васильєвої (2000), присвячені методиці інтерпретаційного типу, яка базується на твердженні, що герменевтика – це наука розуміння текстів і, водночас, – діяльність розуміння. У герменевтиці словесний аспект розуміння розглядається як мистецтво пошуку прихованого смислу в тексті у напрямі від розуміння до пояснення, і навпаки. Це – наука не стільки про засоби осягнення безпосередньо сприйнятого тексту, скільки про ті приховані взаємозв'язки й детермінанти, які утворюють більш загальний контекст, і через розкриття яких безпосередньо сприйняте стає зрозумілим. Герменевтика залишається найбільш теоретично опрацьованою концепцією вивчення персоніфікованого продукту творчості людини – тексту. Розуміння художнього тексту Михальчук та Івашкевич (2016) розглядають як креативно-онтологічний феномен, що вводить текст в систему соціально-культурних комунікацій, посередництвом актуалізації і творення його смислів, які ампліфікуються в резонансному полі, що створюється в результаті «накладання» соціально-культурного контексту і суб'єктивного світу реципієнта. Дослідниця розкриває творчу складову розуміння, що має ознаки та властивості самоорганізації, енергетика якої утворюється в полі резонансу смислів тексту і змісту читацького контексту.

Отже, з огляду на актуальність проблеми, яка піднімається в нашій статті, її **метою** є:

1. Окреслити напрями дослідження розуміння тексту з психологічної точки зору.
2. Описати процес розуміння текстового матеріалу в парадигмі різних психологічних теорій інтелектуальної діяльності.
3. Виокремити рівні розуміння тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Психологічний напрям дослідження розуміння тексту безпосередньо пов'язаний, вважає Жинкін (1998), із розумінням мовлення. Учений сформулював основні положення, які в подальших психолінгвістичних та когнітивних дослідженнях були експліковані в таких аспектах: 1) діяльнісна основа мовлення, тобто її екстралінгвальні характеристики; 2) внутрішнє мовлення, або універсальний предметний код; 3) поняття значення й смислу. Розуміння в психології – один з пізнавальних процесів, що являє собою розкриття реально наявних, істотних зв'язків предметів і явищ об'єктивної дійсності. Психолінгвістичні підходи до розуміння тексту як процесу, що має місце під час взаємодії сприйняття, мислення і пам'яті, найбільш повно розроблені в працях Зимньої (1997), Залевської (1988), Михальчук (2017) та ін. Центральне місце в них займає слово як значуща лінгвістична одиниця, а сам процес сприйняття здійснюється шляхом встановлення смислових зв'язків між словами. Прихильники психолінгвістичного підходу розглядають розуміння як побудову проєкції тексту. Водночас, згідно з вітчизняною традицією, що простежується від Виготського (1968) і Бахтіна (1986), текст тлумачиться як «орієнтовна основа складної і багатосторонньої психічної діяльності активного і упередженого суб'єкта цієї діяльності, яка відбувається за умов взаємодії пам'яті, мислення, внутрішнього мовлення та ін.» (Бахтін, 1986, с. 161). У межах цього напрямку досліджується розуміння тексту як ієрархія предикатів або ієрархія інформативно-цільових блоків,

розрізняються макро- та мікροструктура тексту тощо. Зокрема, Леонт'єв зазначає, що основною закономірністю розуміння тексту є здатність інформації до згортання, у процесі якого здійснюється переведення її у внутрішнє мовлення. Водночас найвищий ступінь розуміння повідомлення, на думку вченого, характеризується можливістю вільного викладу суб'єктом зрозумілої йому інформації власними словами, а це є можливим лише за умов переведення сприйнятої інформації у внутрішній код адресата (Леонт'єв, 1999).

Визначальною ознакою когнітивного підходу до вивчення розуміння стало положення про те, що мова є лише незначною частиною цілісного явища, яке мовці намагаються пізнати. Процес пізнання відбувається на основі комплексної взаємодії процесів пам'яті, фізіологічних властивостей людини, її знань про світ, соціального контексту висловлювань, способів взаємодії всієї діяльності особистості загалом та організації всіх типів знань зокрема. Когнітивний підхід характеризує два основні чинники: 1) зміщення уваги дослідників від об'єкта (тексту) до суб'єкта («Я – адресат»; «Я – адресант»; «Я – читач»); 2) зміщення уваги від чітко виявлених мікроодиниць, які розглядаються ізольовано, до одиниць, що вирізняються високим ступенем складності. У першому випадку розуміння мовлення розглядається як конструктивна діяльність суб'єкта, що здійснюється на основі його знань; у другому – у залученні більш складних одиниць для аналізу розуміння замість порівняно простих повідомлень. Відповідно, поряд з текстом, об'єктом діяльності, дослідники активно вивчають суб'єктів-мовців (адресатів/ адресантів) (Жинкин, 1998). У парадигмі когнітивної теорії проблеми розуміння тексту відображені в символічних (знакових), гібридних (інтегративних) моделях розуміння тексту, аналіз яких пропонується в роботах Леонт'єва (1999). Прихильники когнітивного підходу (Чепелева, 2004; Mukhalchuk & Yatsjuyk, 2017) розглядають розуміння як побудову ментальної моделі світу. Під моделлю розуміється конструкт в епізодичній пам'яті, що репрезентує ту подію або ту ситуацію, про яку йдеться в тексті. Для конструювання моделей ситуацій використовуються різні джерела: знання про мову, про світ загалом і про специфічну комунікативну ситуацію. До спільного знання додається особистісний досвід читача. Читаючи різні тексти, реципієнт застосовує специфічні стратегії, необхідні для розуміння особливостей вірша, ритму, організаційних принципів побудови твору та ін. Розгляд основних положень проблеми розуміння тексту в когнітивній лінгвістиці дає можливість визначити новий спектр проблем, важливих для розуміння тексту в психології, а саме: вивчення комунікативних особливостей суб'єкта в процесі розуміння поетичного тексту, вивчення тезаурусної організації мовної особистості, дослідження категоріальної та схематичної організації пам'яті, вивчення процесу добування інформації з тексту автора і її перенесення до тексту реципієнта (Mukhalchuk & Ivashkevych, 2016). Діалогічна природа розуміння реалізується через провідне в будь-якій теорії розуміння поняття – «смысл». Розроблена Бахтіним, саме категорія смислу в сучасних дослідженнях слугує вихідною позицією універсалізації процедури розуміння. Розкрити сутність категорії допомагає опозиція «значення – смысл», що характеризує мову, будь-яку культурну діяльність тощо (Бахтін, 1986, с. 364).

Рух від значення до смислу визначає сам процес розуміння, в якому Бахтін виділяє декілька інтегрованих етапів, що мають змістову самостійність: психофізіологічне сприйняття фізичного знака (слова, кольору, просторової форми); впізнання його (як знайомого чи незнайомого); розуміння його повторюваного (загального) значення в мові; розуміння його значення в указаному контексті (найближчому чи далекому); активно-діалогічне розуміння (погодження – непогодження), тобто оціночний момент в розумінні (Бахтін, 1986, с. 361). Отже, відповідно до положень «теорії діалогу» Бахтіна, розуміння є рухом від значення пізнаваного предмета, тексту: «повтореного і відтвореного», «власне семантичної сторони твору», «зовнішньої форми культури», – до смислу, який завжди «персоніфікований», діалогічний, що передбачає переживання, почуття активної діяльності, оцінку тощо (Бахтін, 1986, с. 320–324).

Як бачимо, результатом розуміння є смисл як певне знання, включене до наявної системи знань чи співвідносне з нею. Смисл як ідеальна мисленнева модель створюється суб'єктом у процесі розуміння тексту, а складовими смислу є такі когнітивні структури: знання, погляди, чуттєві образи, мисленневі моделі, сконструйовані суб'єктом у попередніх актах розуміння, – тобто весь базовий досвід індивіда, накопичений у процесі життєдіяльності. Згідно з Нішановим у термін «розуміння» входять: 1) декодування, 2) переклад «зовнішньої» мови у «внутрішню» мову,

3) інтерпретація, 4) розуміння як оцінка, 5) осягнення унікального, 6) розуміння як результат пояснення, 7) розуміння як синтез цілісності. Так, Нішанов, об'єднуючи розуміння як метод і як психічний процес, вважає, що «процес розуміння може «працювати» на будь-якому рівні пізнання і практично з будь-яким матеріалом від «сирих» експериментальних даних і до теоретичних уявлень» (Нішанов, 1990, с. 13). У психологічній теорії інтелектуальної діяльності існують два погляди на розуміння – і, відповідно, інтерпретується значення терміна «розуміння»: 1) розуміння як процес; 2) розуміння як результат цього процесу. Зокрема, Богін (1996) розрізняє процесуальний та субстанційний типи розуміння. Залежність типу розуміння від змістовності тексту та характеру діяльності суб'єкта у процесі рецепції тексту теоретично обґрунтував Богін, запропонувавши типологію розуміння тексту. Автор, указавши на подібність усіх типів розуміння, виявив їхні відмінності, що уможливило виокремлення таких рівнів розуміння тексту:

Перший рівень – семантичне розуміння – пов'язане з декодуванням одиниць тексту, що постають у знаковій формі (наприклад, «незнайомі слова»), що трапляються за умов порушення смислового сприйняття тексту.

Другий рівень – когнітивне розуміння, яке виникає в процесі додання труднощів під час опанування змісту пізнаваної інформації тексту, що подається у формі тих самих одиниць тексту, із якими дотичним є семантичне розуміння.

Третій рівень – смислове розуміння, побудоване на розпредмечуванні ідеальних реальностей, що презентуються поза засобами прямої номінації, але опредмечуються в засобах тексту. «Розпредметити» означає відновити певні сторони ситуації тексту. Це призводить до виявлення багатоаспектності зрозумілого. Такий тип розуміння найчастіше має місце, коли йдеться про тексти художньої літератури.

Запропонована типологія рівнів розуміння тексту відповідає сучасним уявленням про напрям пізнання від значення до смислу. Так, із погляду семантики значення та смисл нерідко збігаються, а в когнітивному та розпредмечуваному розумінні смисли формуються (Богін, 1996: 47–62). Протиставлення розуміння значень під час безпосереднього називання об'єктів та розуміння смислів визначало побудову різних типологій розуміння. Однак в них не враховувалось те, що відмінності між типами розуміння залежать від відмінностей між досвідом мовної особистості у формі знакових образів, репрезентацій об'єктивно-реальних і суб'єктивно-реальних ситуацій, і досвідом, що об'єднує ситуації, які траплялись раніше, з образом ситуації, поданої в тексті (Мухалчук, 2017). Цей досвід слугує підставою для побудови не лише типології розуміння текстів, але й типології самих текстів за критерієм їх пристосованості до різних типів розуміння. Отже, можливим є виокремлення текстів для різних типів розуміння. Така типологія розуміння текстів певним чином співвідноситься з типологією текстів і, відповідно, – з типологією розуміння, запропонованою Брудним. Дослідник визначає розуміння як «шосте чуття», тобто інтуїцію (1996, с. 6–7). Концепція Брудного досить складна і багатопланова. Розуміння, на думку Брудного, – це «здатність осягнути сенс та значення і досягнутий завдяки цьому результат» (1996, с. 284). Реалізація розуміння, за Брудним, може відбуватися в трьох когнітивних полях. У першому полі безпосередньо й фрагментарно представлені природні умови та соціальні ситуації, у яких існує та діє індивід. Домінуювальне місце займають предмети й відношення між ними, дійсність представлена фрагментарно, і певні зв'язки необхідно домислити, добудувати. У другому полі розгортається послідовність доведених суджень, домінують відношення між поняттями, актуалізуються достатньо стійкі логічні конструкції. Специфіка розуміння в другому полі характерна для різноманітних текстів, із-поміж яких переважають наукові. Незважаючи на те, що ці тексти не відображають реальної дійсності безпосередньо, вони зорієнтовані на розуміння довкілля. У третьому полі відбувається розуміння текстів про історичні події, розуміння художніх творів тощо (Брудний, 1996).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, розуміння в межах трьох полів спрямоване від значення до смислу, до об'єктивації і суб'єктивації зрозумілого в тексті, і, врешті, – пізнаного через текст. У типології розуміння тексту, запропонованої Васильєвим (1982), знаходимо чотири рівні. Кожен попередній рівень – неодмінна умова для існування наступного.

На першому рівні, зауважує дослідник, передається лише предметний зміст тексту, що не забезпечує необхідного його розуміння. Пояснюється це, по-перше, існуванням певного контексту,

в межах якого існує текст, по-друге, наявністю смислового навантаження, яке вміщують структура тексту і його композиція, по-третє, емоційним змістом тексту, переживання якого є зовсім не обов'язковим у процесі розуміння тексту. Другий рівень розуміння – це коментар. Зрозуміти текст на цьому рівні означає не тільки вміти іншими мовними одиницями переказати перший текст, а й прокоментувати його з погляду контексту. «Завдання коментаря як способу демонстрації глибини розуміння полягає в тому, щоб в явному вигляді співвіднести досліджуваний текст з іншими текстами, виявити і зафіксувати ті пласти сенсу, які виявляються у результаті цього співвіднесення». Третій рівень розуміння – тлумачення тексту (філософське, історико-літературне, психологічне та ін.). Його завдання – оволодіти глибинними смислами. Щоб проникнути в них, потрібно зрозуміти, як вони будуються. Часто автор створює власну систему символів, і щоб зрозуміти твір, необхідно відновити авторський «код», для цього часто потрібне повторне прочитання. Четвертий рівень розуміння – методологічний рівень, на якому вирішуються протиріччя, що виникли на попередньому рівні. Крім того, на цьому рівні нас цікавить вже не тільки те, що хотів сказати автор, а й прийоми та засоби, за допомогою яких він досягає бажаного результату. «Основна тенденція, яка простежується на цьому рівні розуміння, полягає в послідовному виключенні суб'єктивізму в тлумаченні сенсу тексту і в його оцінках, у перетворенні думки в знання» (Васильєв, 1982, с. 102–115).

Ми також вважаємо, що *розуміння має рівневий характер*. Ми виокремлюємо три основних рівні розуміння. *Перший рівень* – «фіксація знакових форм», тобто їх впізнавання; *другий рівень* – визначення або виявлення соціальної значущості контексту; *третій рівень* – виявлення особистісного сенсу, тобто виявлення оцінного ставлення та переживання певного емоційного стану щодо цього. Поетапний перехід від матеріального контексту через предметне і смислове значення до оцінки і переживань (від зовнішньої форми – до внутрішньої, від соціального значення – до особистісного смислу) і є власне розумінням. Таке тлумачення розуміння знаходиться у відповідності з прийнятим на сьогодні в психології уявленням щодо смислового розуміння тексту. Цій проблемі буде приділено особливу увагу в подальших наших публікаціях.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Бахтин, М. М. (1986). *Литературно-критические статьи*. Москва: Художественная литература.
- Богин, Г. И. (1986). *Типология понимания текста*. Калинин: КГУ.
- Брудный, А. А. (1996). *Наука понимать*. Бишкек.
- Васильев, С. А. (1982). Уровни понимания текста. *Понимание как логико-гносеологическая проблема* (с. 91-121). Киев: Наукова думка.
- Васильева, О. Ф. (2000). *Методика интерпретационного типа в практике обучения чтению*. Москва.
- Грицанов, А. А. (Ред.). (2001). *Всемирная энциклопедия философии*. Москва: Современная литература.
- Жинкин, Н. И. (1998). *Язык – речь – творчество: Исследования по семиотике, психолингвистике, поэтике*. Москва: Лабиринт.
- Залевская, А. А. (1988). *Понимание текста: психолингвистический подход*. Калинин : КГУ.
- Зимняя, И. А. (1997). *Педагогическая психология*. Ростов-на-Дону: Феникс.
- Леонтьев, А. А. (1999). *Основы психолингвистики*. Москва: Смысл.
- Нишанов, В. К. (1990). *Феномен понимания: когнитивный анализ*. Фрунзе: Илим.
- Рикер, П. (1995). *Герменевтика, этика, политика*. Москва: АО КАМИ.
- Фрейд, З. (2004). *Психология бессознательного*. Санкт-Петербург: Питер.
- Чепелева, Н. В. (2004). *Технології читання*. Київ: Главник.
- Шлейермахер, Ф. (1994). *Речи о религии к образованным людям, её презирающим. Монологи*. Москва: Refl-book; Киев: ИСА.
- Mykhalchuck, N. O. & Ivashkevych, E. E. (2016). Psycholinguistic characteristics of visual narrative discourse. *Психологія: реальність і перспективи*, 7, 146-149.
- Mykhalchuck, N. O. (2017). The Problem of Understanding in Psychology in Methodological Aspect. *Особистість в екстремальних умовах: Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції* (с. 153-156). Львів: ФОП Корпан Б. І.

- Mykhalchuck, N. O., & Yatsjyryk, A. O. (2017). The problem of understanding in psychology: philosophical and methodological background. *Психологія: реальність і перспективи*, 8, 184-188.
- Mykhalchuck, N. O. (2017). Psychological context of the idea of understanding. *Психолінгвістика. Psycholinguistics. Збірник наукових праць ДВНЗ Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди*, 22 (1), 163-175.

REFERENCES

- Bakhtin, M. M. (1986). *Literaturno-kriticheskie stat'i [Literary critical articles]*. Moskva: Fiction. [in Russian].
- Bogin, G. I. (1986). *Tipologija ponimanija teksta [Typology of understanding the text]*. Kalinin: KGU. [in Russian].
- Brudnyi, A. A. (1996). *Nauka ponimat' [Science of understanding]*. Bishkek. [in Russian].
- Vasiliev, S. A. (1982). Urovni ponimanija teksta [The levels of text's understanding]. *Ponimanie kak logiko-gnoseologicheskaja problema [Understanding as a logical and epistemological problem]* (s. 91-121). Kiev: Scientific thought. [in Russian].
- Vasilieva, O. F. (2000). *Metodika interpretacionnogo tipa v praktike obuchenija chteniju [The Methodology of interpretation type techniques in teaching reading]*. Moskva. [in Russian].
- Gritsanov, A. A. (Red.). (2001). *Vsemirnaja jenciklopedija filosofii [World Encyclopedia of Philosophy]*. Moskva: Sovremennaya literatura. [in Russian].
- Zhinkin, N. I. (1998). *Jazyk – rech' – tvorchestvo: Issledovanija po semiotike, psiholingvistike, pojetike [Language – Speech – Creativity: Researches in Semiotics, Psycholinguistics, Poetics]*. Moskva: Labirint. [in Russian].
- Zalevskaya, A. A. (1988). *Ponimanie teksta: psiholingvisticheskij podhod [Understanding the text: a psycholinguistic approach]*. Kalinin: KGU. [in Russian].
- Zimniaya, I. A. (1997). *Pedagogicheskaja psihologija [Pedagogical Psychology]*. Rostov-na-Donu: Phenix. [in Russian].
- Leontiev, A. A. (1999). *Osnovy psiholingvistiki [Fundamentals of Psycholinguistics]*. Moskva: Smysl. [in Russian].
- Nishanov, V. K. (1990). *Fenomen ponimanija: kognitivnyj analiz [The Phenomenon of Understanding: Cognitive Analysis]*. Frunze: Ilim. [in Russian].
- Riker, P. (1995). *Germenevika, jetika, politika [Hermeneutics, ethics, politics]*. Moskva: AO KAMI. [in Russian].
- Freud, Z. (2004). *Psihologija bessoznatel'nogo [Psychology of the unconsciousness]*. Sankt-Peterburg: Piter. [in Russian].
- Chepeleva, N. V. (2004). *Tekhnolohii chytannia [Reading technologies]*. Kyiv: Glavnyk. [in Ukrainian].
- Schleiermacher, F. (1994). *Rech'i o religii k obrazovannym ljudjam, ejo prezirajushhim. Monologi [Speech about religion to educated people who despise it. Monologues]*. Moskva: Refl-book; Kiev: ISA. [in Russian].
- Mykhalchuck, N. O., & Ivashkevych, E. E. (2016). Psycholinguistic characteristics of visual narrative discourse. *Psychology: the reality and perspectives*, 7, 146-149. [in English].
- Mykhalchuck, N. O. (2017). The Problem of Understanding in Psychology in Methodological Aspect. *Osobystist v ekstremalnykh umovakh: Materialy VIII Vseukrains'koyi naukovy-praktychnoyi konferentsiyi* (p. 153-156). Lviv: FOP Corpan B. I. [in English].
- Mykhalchuck, N. O., & Yatsjyryk, A. O. (2017). The problem of understanding in psychology: philosophical and methodological background. *Psykhologhiia: realnist i perspektyvy [Psychology: the reality and perspectives]*, 8, 184-188. [in English].
- Mykhalchuck, N. O. (2017). Psychological context of the idea of understanding. *Psykholinhvistyka. Psiholingvistika. Psycholinguistics. Zbirnyk naukovykh prats DVNZ Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody*, 22 (1), 163-175. [in English].

PSYCHOLOGICAL TRADITIONS ACCORDING TO THE PROBLEM OF UNDERSTANDING THE FICTION**Inna Nogachevska**

PhD in Psychology, Professor's assistant of the Department of General Psychology and Psychological diagnostics of Rivne State University of the Humanities, t. Rivne
<http://orcid.org/0000-0002-1489-6878>

Ernest Ivashkevych

PhD in Psychology, Lecture of the Department of Practice of English of Rivne State University of the Humanities, the translator, t. Rivne
<http://orcid.org/0000-0001-7219-1086>
DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi14.168

Abstract. *The article describes the directions of the researches of understanding the text from a psychological point of view. The process of understanding textual material in the paradigm of different psychological theories of intellectual activity was described. The levels of understanding the text were highlighted. It was noted that understanding in Psychology was one of the cognitive processes, which was the disclosure of really existing, essential connections between objects and phenomena of objective reality. It was shown that in accordance with the psycholinguistic approach in Psychology it had been identified that understanding was the construction of text's projection. Within this area the understanding of the text is the hierarchy of predicates or hierarchy of informative-target blocks which have being investigated. So, in the article macro- and microstructure of the text were distinguished. The basic regularity of understanding the text is the ability of the information to collapse, in the process of which the textual material is translated into internal speech. In this case, the highest degree of understanding of the message, according to the scientist, is characterized by the possibility of free presentation by the subject of the information understood by him/her in his/her own words, and it is possible only if the received information is translated into the internal code of the addressee. It has been shown that the decisive feature of the cognitive approach to the study of comprehension is the position that language is only a small part of the holistic phenomenon that speakers seek to learn. The process of cognition is based on the complex interaction of memory processes, physiological properties of the person, his/her knowledge of the world, social context of statements, ways of interaction of all activities of the person in general and the organization of all types of knowledge in particular.*

It has been emphasized that the realization of understanding can occur in three cognitive fields. The first field directly and fragmentarily presents the natural conditions and social situations in which the person exists and operates. The dominant place is occupied by objects and relations between them, reality is fragmented, and certain connections need to be thought out and completed. In the second field, the sequence of proved judgments are unfolded, relations between concepts are dominated, and sufficiently stable logical constructs are actualized. The specificity of comprehension in the second field is a characteristic of various texts, among which scientific ones, of course, prevail. It has been determined that understanding has so called "level character". The authors of the article highlight three basic levels of understanding. The first level is "the fixation of sign forms", that is, their recognition of the text's content; the second level is identifying social significance of the context; the third level is the manifestation of personal meaning, that is, in general, the manifestation of the appreciative attitude and the experience of a particular emotional state of the author of the text. The gradual transition from material context through object and semantic meaning to evaluation and experience (from the external form – to the internal one, from the social meaning – to the personal one) is one's own understanding. This interpretation of understanding is in accordance with the accepted today in Psychology concept of semantic understanding of the text.

Key words: *text comprehension, psycholinguistic approach, cognitive approach, cognitive field, level character of understanding, semantic understanding of the text.*

Стаття надійшла до редакції 14.01.2020 р.

З М І С Т

Бабій М. Вплив трудової міграції батьків на мотивацію до навчання першокласників.....	5
Балашов Е. Концептуальні характеристики метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності студентів.....	12
Barchi В. Mobbing in professional environment	22
Безлюдна В., Павелків В., Осмак Л. Психологічні особливості соціально-перцептивних оцінок в системі «старшокласник-вчитель».	27
Былинская Н. Социальные представления об отцовстве у мужчин и женщин, состоящих и не состоящих в браке	35
Вакуленко Ю. Сенсомоторний батьківський опитувальник: адаптація на українській вибірці нормотипових дітей та дітей з розладами аутичного спектра	42
Гошовська Д., Фінів О. Психологічні особливості гандикапізму як негативного й упередженого ставлення до людей з вадами здоров'я	53
Дрозд Л. Соціально-психологічний супровід процесу формування життєвого цілепокладання у підлітків з інтелектуальними порушеннями	59
Дучимінська Т., Хлівна О., Ключко Л. Психологічний аналіз дослідження та психокорекції життєвої стійкості у студентів.....	66
Журавльова О., Журавльов О. Нейропсихологічні механізми розвитку прокрастинації.....	73
Камінська О. Особистісні детермінанти конфліктності в підлітковому віці	84
Каргіна Н., Рубський В. Світоглядна основа психологічного благополуччя особистості	90
Каряка І., Токар К. Гендерні особливості прояву стереотипів професійної діяльності юнаків.....	97
Korniienko I. The narrative component of the life scripts analysys.....	103
Корчакова Н.В. Розвиток просоціальності підлітків у контексті формування внутрішньої структури групи	109
Коць М., Давидюк К. Особливості соціального інтелекту дітей підліткового віку з вадами психофізичного розвитку.....	118
Коць М., Цвігун О. Психологічний аналіз емоційного вигорання у студентської молоді ...	125
Литвиненко С. А., Ямницький В. М. Становлення ігрової терапії в психоаналітичних школах А. Фрейд та М. Кляйн.....	130
Магдисюк Л., Притка І. Психологічні особливості прояву самотності у юнацькому віці	136
Магдисюк Л., Павлова Б., Гнатойко І. Медико-психологічне консультування осіб з серцево-судинними захворюваннями.....	144
Марченко Е. Анализ заблуждений относительно метафорических ассоциативных карт как инструмента психологической помощи	150
Мельник А., Магдисюк Л., Ключко Л. Вплив успішності та емоційно-психологічного клімату на девіантну поведінку підлітків.....	160
Немеш О. Вплив медіа на соціалізацію сучасної молоді	166
Назаревич В. Функції остракізму в освітньому середовищі	177
Ногачевська І., Івашкевич Е. Психологічні традиції щодо проблеми розуміння художніх текстів.....	187
Павелків Р.В., Кулакова Л., Кулаков Р. Особливості адаптації працівників психологічної служби системи освіти до умов професійної діяльності.....	194
Синюк Д. Взаимосвязь стилей семейного воспитания старшекласников и их гендерных представлений.....	200
Федоренко Р., Фенина О. Психологічні особливості особистості, потерпілої від сексуального насильства.....	209
Федоренко Р., Дучимінська Т. Аналіз впливу психосексуальної привабливості партнерів на задоволеність шлюбом на різних стадіях подружнього життя.....	215
Хомич І. Вікові особливості прояву особистісних характеристик молодших школярів.....	221

Нуравтсева Н. Facilitative aspects of learner`s autonomy	226
Шемчук О. Результати емпіричного дослідження формування професійного мислення у майбутніх молодших спеціалістів – жінок-військовослужбовців Державної прикордонної служби України	233
Шмарова Н. Економічна депривація як негативний чинник психогенези особистості: теоретичний ракурс проблеми.....	244
Юрченко В., Грищук М. Теоретичні засади досліджень впливу сім'ї на невротизацію дітей та шляхів її ранньої психокорекції	251
Відомості про авторів	258

